

Domáci glasovi

Stev. 44

Lienz, sobota 9. marca 1946.

Leto 2.

MEJA JE ZAPRTA!

Nočno zabavišče "Célestine" je majhno in dim cenenih francoskih in španskih cigaret se dviga kakor gosta megla proti stropu. Zunaj blestijo kljub zimski tomi zasneženi vrhovi Pirenejev, ki se dvigajo nad malim mestom Tachonem. To mesto je kot pregrada med demokratično Francijo in zadnjim fašističnim oporiščem v Evropi.

Dopisnik lista "Illustrated" poroča o razpoloženju, ki vlada v tem mestu, o govoricah, ki se širijo na tej in na oni strani meje in ki ustvarjajo vedno bolj grozeče ozračje.

VOHUN... Francovi agenti so v teh dneh agilnejši kot kdaj koli prej. Smukajo čez mejo, pomešajo se med ljudstvom in zbirajo svoje informacije.

"Bili smo zatopljeni v razgovor s kapetanom španskih "makijev", pripoveduje dopisnik, "ko je nek velik, bled Španec vstopil v lokal. Kapetan se je naglo obrnil in sledilo je nekaj besed v vrtoglavo hitri španščini. Bledi Španec je stopil za njegov stol. V trenutku je zmeda glasov potihnila. Grozečih obrazov so "makiji" obkolili novодошлеca. Nastalo je vpitje in večkrat sem razločil besedo "fancist". Najbolj je vpil kapetan. Tudi "francist" je razburjeno kričal, vendar se je iz previdnosti nekoliko umaknil. "Kaj pa je?" sem vprašal. "Ne govorite sedaj, nevarno je", mi je nekdo prišepnil. "To je Francov vohun".

ŠPANSKI MAKIJI. Gospa Célestine, lastnica bara, se je pojavila pri naši mizi. "Mislím, da bo boljše, če greste z menoj", je dejala. Zginila sva skozi neka vrata in prišla v stanovanje. Razburjenje v lokalu je naraščalo, nato je naenkrat vse utihnilo. Nekaj minut pozneje se je pojavil kapetan z nekaj tovariši. "Kaj pa je s "francistom"? smo vprašali. "Odšel je" - je kapetan kratko odgovoril.

Nato mi je pripovedoval: Francovi vohuni zadnje čase na vseh krajih hodijo čez mejo v Francijo, da bi izsledili kraje v gozdovih, kjer makiji delajo. Držijo se starega recepta in skušajo netiti v zabaviščih neredu. Če potem zaradi razburjanja in od vina omamljeni duhovi zgubijo oblast nad seboj, tedaj pridejo na svoj račun. V takih slučajih zvedo skoraj gotovo kake važne novice.

Toda ostanki španske republikanske armade so še vedno tukaj - čeprav so jih taborišča in obsodbe precej zdecimirale. Bivajo v gorah Pirenejev, drvarijo in ponoči prihajajo v obmejna mesteca. Tam se snidejo podobno kakor v baru gospe Célestine.

TRIDESET FRANCOVIH DIVIZIJ... Na drugi strani blestečih zasneženih hribov leži trideset Francovih najboljših divizij. Na mejnih prehodih vidite močne straže v sivih uniformah, ki se od daleč komaj razlikujejo od Nemcev. Tako ozračje čutite ob vsej španski meji od Perpignanado Hendaya. Na tem področju se nahaja približno 50.000 republikancev. Mesta kakor Biarritz, Pau in Tarbes imajo zapol španski značaj. To je ozračje podtalnega gibanja, kakršnega je Italija poznala, ko so bili še Nemci v deželi.

V vsej južni Franciji se širijo govorice, ki ustvarjajo stalno napetost. Tihotapstvo med Španijo in Francijo pa nudi borcem španskih makijev pa tudi Francovim vohunom odlično kritje.

OTOPELOST PRI ŠPANSKEM LJUDSTVU. Nek majhen Bask nam je pripovedoval o posebni vrsti tihotapskega blaga, ki ga spravljajo čez mejo. Večja skupina španskih makijev je imela precejšnje skladišče orožja v bližini Bordeaux-ja. Sedaj preko gora ali pa v ribiških čolnih tihotapijo puške in municijo v Španijo.

V Biarritzu smo govorili z bivšim pravosodnim ministrom španske republike Marianom Anson. Pripovedoval nam je, da so republikanci več ali manj opustili misel, da bi uporabili silo. Samo ena misel preveva vse Špance: hitra osvoboditev dežele. Kako naj se to zgodi, o tem so si mnenja precej različna. Neovrgljivo dejstvo pa je, da je špansko ljudstvo postalo precej brezčasno. Vsaka nasilna politična sprememba - ako bi spodletela - bi izkrvavljala deželi prinesla še večje trpljenje.

Toda kaj se zgodi z vtihotapljenim orožjem? Tega vprašanja se nisem mogel znebiti. Previdno mi je mlad Španec, ki je ravno ušel iz Francovih zaporov, pojasnil: "S tajno policijo, ki preži na vseh koncih in krajih, seveda ne morete ničesar začet. Toda vsi vemo, da opozicija v deželi še ni popolnoma zaspala.

Število tistih, ki so pripravljani žrtvovati tudi svoje življenje, samo da bi vzgled zasovraženi režim, raste iz dneva v dan."

In spet smo v zadnji sobici pri gospej Celestini. Trije drugi emigranti so z nami. Kakor vsi vojaki, tako tudi ti hrepenijo po urejenem življenju. Radi bi se spet lotili svojih poklicev, najprej pa seveda se vrnili domov v domovino. Kljub sedmim letom emigracije še upajo.

Z MIROLJUBNIMI SREDSTVI? "Nočemo revolucije", je dejal kapetan. V stalni zvezi smo z ljudmi doma in vemo, da si tudi oni želijo miru. Na naših voznjeh vzdolž meje nismo srečali nobenega republikanca, ki bi dal prednost uporabi orožja pred političnim ali gospodarskim pritiskom na Franca. V Franciji, Mehiki in Čileju živi pol milijona izseljencev. Vsi bi se radi vrnili domov. Zastopajo vse stranke in vse veroizpovedi. Tvorijo pa enotno demokratično fronto in hočejo z miroljubnimi sredstvi vzpostaviti svobodo v domovini."

Teško je verjeti na uspeh teh "miroljubnih sredstev", ko je ozračje polno govoric in napetosti. In če pomislimo na Francove divizije in na čete afrikancev, ki se onstran Pirenejev vežbajo, potem si moremo komaj predstavljati, da bi miroljubna sredstva začela boščevala za zrušenje tega zadnjega oporišča fašizma v Evropi. (Welt-
presse od 5. t.m.)

Eden izginil, drugi aretiran...

V Trstu je 22. februarja pri belem dnevu izginil dr. Albin Šmajd. Poročila govore, da so ga ugrabili agenti OZNE. "Primorski dnevnik" je v tej zvezi pisal dne 2.marca tole:

"Vprašanje Julijske Krajine je danes v središču svetovnega zanimanja. Od povsod prihajajo novinarji v Trst, da bodo poročali o delu mednarodne komisije. Prišli so tudi jugoslovanski novinarji, prišli so naši tovariši iz cone B, ki se jih vprašanje Julijske Krajine najbolj živo in neposredno tiče.

Z njimi je prišel tudi Dušan Fortič, urednik "Primorske

borbe" in bivši dopisnik vojnih edinic IX. korpusa Narodno osvobodilne vojske Jugoslavije.

Kmalu po prihodu v Trst ga je civilna policija brez vsakega povoda aretirala in predala sodišču.

Njegovo aretacijo moremo smatrati za napad na svobodo tiska, za podkup, da se jugoslovanskim novinarjem onemogoči svobodno poročanje o stanju v Julijski krajini.

Se prav posebno pa nas žali to, da se aretacija Dušana Fortiča spravlja v zvezo z domnevno ugrabitvijo dr. Albina Šmajda.

V represalijo za izginotje tega vojnega zločinca, čigar izročitev je Jugoslavija že zdavnaj zahtevala, je bil aretirani naš novinarski tovariš Dušan Fortič. Mi smo že neštetokrat pisali o kretanju jugoslovanskih vojnih zločincev po Trstu. Vest "Glasa zavezničkov" in "Voce libera", da je dr. Šmajd bival v Trstu, nas samo potrjuje o tem. Bival pa ni v Trstu le nekaj dni. Major Stane Cunder more prištati o tem, da je dr. Šmajda v družbi z drugimi vojnimi zločinci Kobijem, Slancem, Stavbenikom, Kavko, srečal že novembra v gostilni v ulici Valdirivo št.3 in po tem še nekajkrat na cesti. In prav aretacija Dušana Fortiča potrjuje to, kar smo že nekajkrat napisali, da je bivanje jugoslovanskih vojnih zločincev v Trstu izvor provokacij proti Jugoslovanom in Jugoslaviji.

Oglejmo si dva svetova, ki v zvezi z aretacijo Dušana Fortiča stopata na dan. Dušan Fortič je eden izmed mnogih vedrih primorskih fantov, ki so se s puško v roki borili zoper okupatorja. Dr. Šmajd pa je agent Ovre in gestapa, povezan z vso široko mrežo vojnih zločincev v Trstu in Italiji. Vsakomur more biti jasno, da se mlad novinar ni mogel spuščati v početje, kot je poseg v razbojniško dno Trsta. Vsakomur more biti jasno, da je izginotje Šmajda treba pripisati medsebojnemu obračunavanju agentov Ovre in gestapa.

Na aretacijo Dušana Fortiča ne moremo gledati kot na osamljen dogodek. Moramo jo gledati v sklopu vseh akcij civilne policije, naperjenih proti vsemu, kar je slovenskega. Za nas je aretacija Dušana Fortiča izzivalna, antijugoslovenska gesta, postopek pa katerem je lahko vsak čas aretirani v coni A kateri koli Jugoslovan.

V imenu svobode tiska, v imenu demokracije zahtevamo takojšnjo izpustitev našega novinarskega tovariša!"

Njegovi stanovski tovariši.

KAJ VSE OČITAJO ZAVEZNIŠKI POLICIJI!

* Po vseh mestih in vaseh Julijske Krajine se ljudstvo s slavoloki in napisi pripravlja na sprejem mednarodne komisije, ki naj vidi, koliko je tu trpelo ljudstvo pod terorjem italijanskega imperializma in krvavelo za svojo osvoboditev. Zavezniška vojaška in civilna policija pa te priprave načrtno ovirata in izvajata na ljudstvo vedno večji pritisk.

Zavezniška vojaška in civilna policija rušita slavoloke, snemata s slavolokov zastave in slovenske napise ter slike maršala Tita, brišeta z zidov napise v slovenščini in italijanščini, ki izražajo želje prebivalstva, da pripadejo k Jugoslaviji. Zavezniški vojaki blatijo maršala Tita, Slovence in Jugoslovane, klofutajo šolarčke in jim zbijajo z glave partizanske čepice, zavezniška vojaška in civilna policija plenita slovenske in italijanske zastave s peterokrako zvezdo, zapirata tovariše, ki postvaljajo slavoloke in pišejo napise po svojih hišah, snemata slovenske napisne deske z javnih lokalov in obrti, vršita brutalne preiskave, pretepata manifestante za ljudsko oblast, ovirata delo množičnih organizacij, zlasti Slovensko-italijanske unije in ~~in drugih ljudskih oblasti, ki vse te irditve obstoja-~~

jo številni dokazi.

V soboto, 9.februarja t.l., so prebivalci vasi Devina ob 11 uri zvečer videli angleške vojake, ki so nosili vrč bencina proti slavoloku, ki stoji preko ceste iz Stevana v Devin. Oblili so ga z bencinom in ga zažgali. Slavolok je deloma pogorel.

Dne 19. februarja se je na Novi cesti, ki pelje na Opčine, ob četrtna eno ustavil "Jeep", iz katerega je izstopilo več članov zavezniške policije. Podrli so slavolok, na katerem je bil napis "Tukaj je Jugoslavija" in slika maršala Tita. Isto noč je zavezniška policija na Novi cesti podrli še tri druge slavoloke. Dne 12.februarja t.l. je prispel okrog šestih zvečer v vas Vipolze "Jeep" z vojaškimi in civilnimi policisti. Sneli so zastavo z droga in jo odpeljali. Isti dan so vojaški in civilni policisti sneli jugoslovansko zastavo z droga v vasi Snežeče in jo odpeljali s seboj. V petek, 15. februarja dopoldne so pričeli v vasi Stevar zadnji slovenski vasi pred Tržičem, angleški policisti snemali s slavoloka desko z napisom "Hočemo Jugoslavijo". Kljub protestom vaščanov so angleški policisti napisno desko odpeljali. V sredo 13. februarja, so trije zavezniški civilni policisti v vasi Jamlje strgali s slavoloka sliko maršala Tita in leseno desko z napisom: "Naše žrtve kličejo Jugoslavijo!" Oboje so odpeljali s seboj.

Vse to početje spominja prebivalstvo Julijske Krajine na italijansko okupacijsko vojsko iz leta 1919, ko je trgala slovenske in jugoslovanske kokarde in zastave.

Ta dejstva jasno kažejo, da je namen zavezniške vojaške policije preprečiti, da bi dobila mednarodna komisija pravilno sliko o narodnostnem stanju v Julijski Krajini. Toda Slovensko Primorje ne bo popustilo v svoji borbi za pravico, za katero se je borilo vseh 25 let italijanske okupacije in vojne. Vsaka hiša, vsak kamen govori, da je ta zemlja slovenska in da mora pripasti Jugoslaviji." (Ljudska pravica od 26.februarja 1946.)

PRI OKROŽNEM SODIŠČU V LJUBLJANI so bile 25. febr.sledeče razprave: zoper Šviglja Viktorja iz Borovnice, Goršica Jožeta iz Žalne, Novljana Janeza iz Žalne, Perčiča Antona iz Ljubljane, Skofa Franceta iz Dolenje vasi pri Cerknici in Antičevića Petra iz Gor. Logatca zaradi zločina podpiranja pri izvajanju prisilnih ukrepov proti prebivalstvu Jugoslavije. Zoper Noč Matevža iz Sp.Gorij pri Bledu zaradi udeležbe pri umorih, mučenju in izvrševanju požigov; zoper Mencingerja Franceta iz Sp. Gorij pri Bledu, zaradi izdaje partizanskega taborišča; zoper Vrenka Franceta iz Ljubljane, zaradi zlostavljanja pripornikov; zoper Kluge Johana iz Oberaltstadtä, Regenhart Ervina iz Slezije, Siegel Rudolfa iz Češkoslovaške, Paljaga Deše iz Maribora, Bohm Mileno iz Jarš, Pintarkeho iz Lesc, Kunej Ruško iz Zgor. Badgone, Paljaga Draga iz Maribora, Pintarja Aloj-

zija iz Lesc, Böhma Riharda iz Jarš in Javornika Hansa iz Jarš zaradi gospodarskega sodelovanja z okupatorjem. V torek 26. febr. pa je bila razprava zoper Zagarja Jožeta iz Rudnika, zaradi ovadustva in pomaganja pri ubojstvu; zoper Mavser Jožico iz Crnuč, zaradi sodelovanja pri arretacijah in opravljanja rekvizicij; zoper Skofica Jožeta iz Srednjih Jarš, zaradi izdaje vojaškega bunkerja.

IZŠLA JE MARČNA ŠTEVILKA "BOGOLJUBA V BEGUNSTVU". Vsebinska te številke je zelo pestra in bogata. Uvodni članek je napisal sam prevzv.g.škof dr.Gregorij Rožman. Vse begunce bo gotovo zanimal tudi članek "Kdaj bomo šli domov?"

IGNAC BRANDSTETER, tiskov. rab. inspektor iz Ljubljane naj se javi Alojziji Pochyla, Lacer Lichtenstein Judenbug, Steiermark.